

SANTALMISSIONENS OPRINDELSE I NYT LYS

af

KNUD GJESING

Nu da santalmissionens 100 års jubilæum nærmer sig, er der grund til at søge missionens oprindelse klarlagt så vidt muligt. Sagen er nemlig den, at skønt der i tidens løb er skrevet meget om dette emne, er der langt fra kastet fuldt lys over det. Om det nogensinde vil være muligt at trænge helt til bunds i forholdene, er vel tvivlsomt. Mange vigtige aktstykker er gået tabt, og hvad de implicerede parter har efterladt sig af redegørelser, er så indbyrdes modstridende, at det ikke er muligt i alle enkeltheder at danne sig et sikkert billede af udviklingen.

På mange væsentlige punkter skulde man dog kunne nå til større klarhed end den, de hidtidige undersøgelser har bragt. Dette gælder også det meget komplicerede spørgsmål om forholdet mellem de nordiske missionærer Skrefsrud og Børresen på den ene side og det engelske baptistmissionselskab (BMS) på den anden side. Vigtige aktstykker til belysning af dette forhold er hidtil ikke blevet analyseret og draget ind i undersøgelsen. Det er hensigten med denne artikel at drage noget af dette materiale fra BMS.s arkiv i London frem i lyset i håb om at komme forholdets klarlæggelse et skridt nærmere.

Det var i slutningen af 1866, at kontakten mellem de nordiske missionærer og baptistmissionæren E. C. Johnson først kom i stand. Som baggrund for forståelse af denne kontakt skal ganske kort antydes de to parters stilling.

Johnson var missionær under BMS med station i Suri, Birbhum. Hans opgave var at drive mission blandt bengalerne i distriktet samt — i den udstrækning hans tid og kræfter tillod — at fortsætte det arbejde blandt santalerne i Santal Parganas, som hans forgænger i Suri, R. J. Ellis, havde begyndt i 1864.

Johnson var meget ivrig efter at kaste sig over arbejdet blandt santalerne med fuld kraft og ønskede derfor aflastning i bengalarbejdet og mere støtte til at antage medhjælpere i santalarbejdet. Men komiteen i London holdt igen, da selskabet i disse år manglede mandskab og penge.

Skrefsrud og Børresen havde året før brudt med gossnermissionen, i hvis tjeneste de var sendt til Indien. De havde fundet midlertidig støtte hos velhavende kristne bengalere, mens de så sig om efter en ny arbejdsmark. De havde forgæves tilbudt flere selskaber deres tjeneste, og deres kår var meget vanskelige, da deres private pengemidler ikke var store. Allerede under sit ophold i Purulia havde Skrefsrud truffet santaler og følte sig draget til dette folk. Da han nu traf Johnson, der havde samme kærlighed til santalerne som han, opstod der hurtigt gensidig sympati mellem de to, og Skrefsrud var straks villig til at blive Johnsons medarbejder.

Der er ikke tale om, at de i fællesskab skal begynde et nyt missionsarbejde, uafhængigt af BMS. Johnson vedblev til 1870 at være BMS.s missionær og var i enhver henseende loyal overfor sit selskab. Arbejdsmarken, han arbejdede på, var jo også BMS.s, idet den lå inden for det område, der var tilfaldet BMS ved den aftale, Ellis havde truffet med missionær Storrs fra CMS (se *Missionary Herald* 1864, p. 130).

Den aftale, der nu kom i stand mellem Johnson og Skrefsrud, gik ud på, at de sammen skulde arbejde på at omvende santalerne til Kristus, og Johnson skulde bestemme alt angående dåb og kirkeordning. Det præciseres ganske klart i et brev fra Johnson til BMS.s sekretær, dr. E. B. Underhill, dateret 17/2 1867. Det var naturligtvis baptistiske principper, der skulde lægges til grund — hvad ellers på en baptistisk missionsmark!

Foreløbig vilde Johnson støtte sine nye medarbejdere økonomisk med private midler, han disponerede over udover sin missionær-løn; men de var enige om at henvende sig til BMS med anmodning om at få en mere varig ordning, så selskabet overtog den økonomiske forpligtelse. Det fremgår klart af breve fra Johnson og John Wenger til BMS i London. Wenger var da

BMS.s sekretær i Calcutta, som formidlede al vigtig korrespondance mellem missionærerne i Bengalen og komiteen i London. Et brev fra Wenger 28/2 1867, som vedrører de nordiske missionærer, skal her gengives i oversættelse:

«Jeg må bringe til Deres kundskab en indtrængende anmodning fra vor broder Johnson. To af de brødre, som var knyttet til den tyske mission i Purulia (vest for Burdwan), men som er blevet tvunget til at forlade den, er overordentlig ivrige efter at blive hans medhjælpere. Den ene af dem er en dansker ved navn Børresen, ca. 40 år gammel; han er, hvad man almindeligvis kalder en lægmand. Han beklædte en høj social stilling i Berlin i egenskab af civilingeniør, så vidt jeg ved, men opgav denne stilling for at slutte sig til missionen. Det var hans ønske at gøre sig nyttig ved i stor udstrækning at give de omvendte en industriel uddannelse. Jeg betvivler hans evne til at tilegne sig et så vanskeligt sprog som santali; men på grundlag af det, jeg har set til ham, tror jeg, at han er en mand af den rette ånd, nøgtern og klog. Den anden er en nordmand, der kan glæde sig over navnet Skrefsrud («skrub's root»). Han er en ung mand på ca. 25, som har fået den sædvanlige teologiske uddannelse til den lutherske kirke i Norge. Han er en overordentlig behagelig ung mand, høflig, kølig og intelligent. Lige fra begyndelsen har det været hans hjertes ønske at arbejde blandt santalerne, og han har i nogen grad tilegnet sig deres sprog. Jeg kender ikke de nøjagtige grunde, de havde til at forlade gossnermissionen. Men dem kunde man vel få oplyst ved at henvende sig til pastor dr. Prochnow i Berlin. Hr. Skrefsrud har sagt mig, at eftersom han betragtede brødrene i Purulia som Kristi tjenere, ønskede han ikke at tale imod dem. Jeg formoder, at en dansker og en nordmand ikke følte sig hjemme blandt prøjsere, og at hvad de ikke kunde finde sig i, var at stå under nøje tilsyn af en bestemt mand. Efter at have forladt missionen drog de til en landsby i nærheden af Kushtia og arbejdede blandt bengalere, hvis sprog Skrefsrud til en vis grad har tilegnet sig. Men hans hjerte drog ham stadig mod santalerne. Han drog lejlighedsvis til Rampur Hat, en jernbanestation et par miles nord for Suri, hvorfra nogle af santal-

højene er tilgængelige. Der traf han sammen med brødrene Reed og Johnson og følte sig stærkt draget til sidstnævnte, hvilket var fuldtud gensidigt. Hverken hr. S. eller hr. Børresen havde noget ønske om at slutte sig til CMS.s santalmission ved Rajmahal. Hvis londonermissionen havde haft et arbejde blandt santalerne, vilde de formodentlig have sluttet sig til det. Hr. Johnson er overordentlig ivrig efter at få sine hænder styrket, og jeg tror faktisk, at han nu delvis underholder hr. Skrefsrud, som adskillige gange har været ude sammen med ham. Begge parter foreslår, at de to brødre, skønt de ikke er baptister, bliver optaget i missionen som assistenter efter det samme princip, hvorefter ikke-baptister ansættes eller kunde ansættes som skolelærere. Og da santalarbejdet er af en særlig art, kunde man måske optage en sådan tanke. Hr. Skrefsrud sagde ligeud til mig, at han vilde mene, det var forkert at blive baptist bare for at blive optaget i missionen. Men jeg nærer ingen bekymring for, at han ikke nok til sidst vil se, at vore anskuelser er de rette. Broder Børresen vilde fremdeles bestrebe sig for at arbejde som lægmand, enten for at støtte santalmissionen eller ved at give industriel undervisning til de søgende. Begge er gifte mænd og meget gentlemanlike i deres optræden. Da broder Johnson nu har tilsyn med Birbhum distrikt, synes det vigtigt at give ham nogen hjælp til hans santalarbejde.»

Dette brev viser, at Skrefsrud og Børresen ret snart efter deres første møde med Johnson har søgt kontakt med BMS.s ledende missionær i Bengalen for at opnå hans støtte til at få etableret en nærmere forbindelse med BMS. Deres henvendelse til Wenger er sket i forståelse med Johnson og vel efter hans tilskyndelse. Enhver tanke om at begynde et selvstændigt missionsarbejde uden tilknytning til BMS eller noget andet selskab ligger dem på det tidspunkt fjern. Hvad de ønsker, er ikke at blive antaget af BMS som missionærer — den mulighed var jo udelukket, så længe de ikke var baptister — men de ønsker BMS.s økonomiske støtte, så at i al fald Skrefsrud kan give hele sin tid til at hjælpe Johnson i arbejdet blandt santalerne.

Brevet viser også, at Wenger gennem sine samtaler med de to

mænd har fået et gunstigt indtryk af dem og dannet sig et ret træffende billede af deres evner og anlæg. Hans brev er en forsigtig anbefaling af Johnsons og de to mænds forslag.

Hvordan stillede nu komiteen i London sig til dette utraditionelle forslag? Det er ikke mærkeligt, at den var noget reserveret og ønskede at overveje sagen grundigt, inden den traf beslutninger, som kunde få vidtrækkende konsekvenser af økonomisk og principiel art.

Wengers ovenfor citerede brev og et brev fra Johnson om samme sag blev oplæst ved komitemødet 2/4 1867; men det blev besluttet at udsætte sagens behandling til næste møde. Ved komitemødet 23/4 blev sagen drøftet, og det blev besluttet at tilskrive Johnson, at en afgørelse i sagen måtte udskydes på grund af selskabets vanskelige finansielle stilling.

Sekretær dr. Underhill kommer i et brev til Wenger 9/5 1867 ind på sagen og skriver, at han er noget skeptisk med hensyn til et gunstigt udfald, især fordi de mangler penge, men til dels også fordi de to mænd ikke er baptister. Sidstnævnte hindring mener han dog måske snart vil være borte.

Skrefsrud og Børresen vedblev at arbejde som Johnsons assistenter, idet denne gavmildt ydede dem støtte af sin egen lomme, samtidig med at andre velyndere skød noget til. Skrefsrud tilregnede sig hurtigt santalernes sprog så godt, at han kunde begynde at missionere iblandt dem, og både Johnson og hans kolleger i Bengalen var klar over, at de havde fået en værdifuld arbejdskraft, som det gjaldt om at sikre sig for missionen. De var ængstelige for, at han skulde lade sig lokke af tilbud fra anden side, hvis ikke BMS gav ham bedre økonomiske kår.

I begyndelsen af november 1867 sendte Johnson sin kollega, missionær Isaac Allen, fra Suri til Calcutta for at forelægge brødrene der en sag, som krævede en hurtig afgørelse. Allen fortalte, at CMS missionæren W. T. Storrs, der stod overfor at skulle rejse til England, havde tilbudt Skrefsrud øjeblikkelig anerkendelse som missionær med fuld løn, hvis han vilde komme og overtage ledelsen af CMS.s santalarbejde. Nu er Johnson bange for, at han skal miste Skrefsrud som medarbejder,

hvis han ikke kan tilbyde ham bedre økonomiske betingelser end de nuværende. Hvordan det nu end forholder sig med tilbudet fra Storrs, så gjorde Allens fremstilling af sagen sin virkning. Missionærene i Calcutta vedtog straks at bevilge Johnson et månedligt tilskud på Rs. 100 til støtte for Skrefsrud og Børresen under forudsætning af londonkomiteens godkendelse, og Wenger tilskrev komiteen herom (hans brev er kilden til oplysningerne her).

Sagen blev behandlet på komitemødet 17/12 1867, og det blev her enstemmigt vedtaget at godkende calcuttamissionærenes beslutning, foreløbig dog kun for et halvt år. Man ønskede endnu ikke at binde sig til en permanent ordning, så længe man ikke følte sig helt sikker på de to missionærers brugbarhed eller på, hvilke krav de i fremtiden vilde stille til selskabets økonomi.

Komiteens usikkerhed kommer tydeligt frem i de spørgsmål, Underhill stiller Wenger om de to i det brev af 24/12 1867, hvori han meddeler komiteens beslutning: «Er de brugbare? Føler de sig draget mod vore anskuelser både med hensyn til dåb og andre spørgsmål? Er der udsigt til, at de vil blive acceptable medarbejdere? Kan vi vedblivende placere dem som assistenter og undgå at give dem fuld missionærløn? Er de tilfredse med et årligt tilskud, som vore omstændigheder tillader det?»

Skrefsruds overgang til baptismen ved hans gendåb i baptisternes kapel i Calcutta 5/4 1868 kunde naturligvis kun bestyrke komiteen i dens opfattelse af at have handlet rigtigt, da den vedtog at yde fast støtte til de to nordiske missionærer, og den vedtog 16/6 1868 at forlænge ordningen for resten af året. Inden den tid var gået, var spørgsmålet om santalmissionens stilling taget op til ny overvejelse, foranlediget af forslag fra Johnson; men det månedlige tilskud fra BMS blev fortsat udbetalt til 1877.

Hvad der hidtil er fremført, viser klart, at det af Johnson ledede arbejde blandt santalerne var et integrerende led i BMS.s arbejde i Indien og vedblev at være det, også efter at Skrefsrud og Børresen var kommet ind i billedet. Således blev det betragtet af Johnson, af hans kolleger i Indien og af komiteen i London. Og der er intet, der tyder på, at hverken Skrefsrud eller

Børresen på daværende tidspunkt har tænkt på at bestride denne opfattelse.

Det synspunkt, som her er hævdet i tilslutning til de primære kilder, underbygges yderligere ved en undersøgelse af omstændighederne vedrørende missionsstationen Ebenezers tilblivelse.

Suri lå for ubekvem for arbejdet blandt santalerne. Johnson havde derfor bygget en lille hytte ved landsbyen Belbuni 14 miles længere mod nordvest, hvorfra han foretog fremstød blandt santalerne; men den egnede sig ikke til helårsbeboelse. Efter at Skrefsrud og Børresen i april 1867 med deres familier var flyttet ind i et lejet hus i Suri, begyndte de sammen med Johnson at søge efter et passende sted for en permanent station. De mente at have fundet, hvad de søgte, ved landsbyen Benagaria, 12 miles vest for Rampur Hat, og indviede stedet under bøn og sang.

Selv om Johnson håbede at kunne bygge den nye station uden udgift for selskabet, idet han fra Ellis havde overtaget et byggefond, som siden var vokset ved tilskud fra venner i Indien, fandt han det naturligt at få sine indiske kollegers godkendelse, inden han begyndte et så vigtigt skridt. Han forelagde derfor planerne for baptistmissionærerne i Calcutta og omegn på et møde i denne by 6/8 1867.

Det eneste, der her voldte betænkelighed, var, at den nye station vilde blive placeret temmelig nær ved den demarkationslinje, som var blevet aftalt mellem Ellis og Storrs, og som også var godkendt af Johnson, men som komiteen aldrig havde taget officiel stilling til. Wenger foreslog i brev af 28/8 1867 komiteen at optage forhandling med CMS om en nordligere grænse mellem de to selskaber, og Underhill lovede ved lejlighed at tale med CMS derom. Om det er sket, og hvad der i så fald er kommet ud af samtalen, vides ikke. Men byggeriet på det af Johnson og hans medhjælpere udpegede areal begyndte i september samme år.

Johnson var bygherre; men da han dels ikke havde megen forstand på byggeri, dels var optaget af missionsarbejde i Birbhum, blev det Børresen og Skrefsrud, der kom til at stå for den

praktiske side af sagen. Børresen fungerede på Johnsons anmodning både som arkitekt og bygningsentreprenør, idet han oplærte santaler til at hjælpe sig, og Skrefsrud tog sig særlig af tømrerarbejdet. Det var han jo fortrolig med hjemmefra. Men det må stærkt pointeres, at den egentlige bygherre var Johnson, og at han også anerkendtes som sådan af Børresen og Skrefsrud, mens byggeriet stod på. Og det var Johnsons ønske at bygge en station, som skulde tilhøre BMS. At sagen forholder sig således, fremgår klart af samtidige breve fra de tre. Da disse breve hidtil ikke har været kendt, skal nogle citater bringes som dokumentation.

I slutningen af maj 1868 afgav Børresen en erklæring, der begynder således: «Jeg undertegnede har på Johnsons begæring påtaget mig fuldt ud at have omsorg for, føre tilsyn med og være ansvarlig for de bygninger på Ebenezer station, som blev begyndt med anbefaling af en konference af baptistpræster i Calcutta den 6. august 1867.»

Efter at Johnson i slutningen af februar 1868 havde modtaget en stor gave til byggeriet fra baptistmenigheden i Allahabad, skrev han: «Selskabet vil nu, om Herren vil, få to glimrende bygninger med skole og udhuse, som ikke vil have kostet det en smule.» Et par måneder før havde han skrevet til dr. Underhill, at det var hans brændende bøn, at selskabet her måtte få en arbejdsmark fra slægt til slægt.

Kort efter at Johnson i juni 1868 var flyttet til Ebenezer med sin familie, fik han skrupler med hensyn til bygningernes holdbarhed og sundhed. Han gav i stærke vendinger udtryk for sine bekymringer i et brev til missionær C. B. Lewis, som efter 2 års ophold i England var vendt tilbage til Calcutta og havde overtaget posten som selskabets indiske sekretær efter John Wenger, der kun havde beklædt den midlertidigt under hans fravær. Johnson ønskede en grundig undersøgelse af bygningerne foretaget af sagkyndige mænd, inden Børresen fik stillet flere penge til rådighed for byggeriet, som endnu langt fra var afsluttet. Undersøgelsen blev foretaget af en baptistmissionær fra Serampur og en engelsk ingeniør fra Rampur Hat, udpeget af Skrefsrud.

rud. Den faldt i det store og hele ud til Børresens fordel. Men selve dette, at Johnson kunde forlange en sådan undersøgelse foretaget, viser, at han var bygherren.

Johnson følte sig noget beroliget af undersøgelsens resultat, men skrev dog kort efter til Lewis: «Jeg mener, at Børresen i byggesagen må holdes strengt ansvarlig overfor selskabet. Ja, undertiden synes jeg, det havde været bedre, om indfødte havde fået kontrakt på byggeriet, og at Børresen kun helligede sig det, hvortil vi tror, han vil være nyttig, at undervise vore drenge i mekanisk arbejde.»

Hvad byggeriets finansiering angår, er det også ubestrideligt, at de fleste af pengene hidrører fra baptistiske kilder. Det byggefond, som Johnson disponerede over ved arbejdets begyndelse, forsløg ganske vist ikke ret langt, da Børresen slog byggeriet meget større op, end Johnson havde tænkt. Men der indkom mange store og små bidrag fra baptister og baptistmenigheder i Indien. Et par gange måtte Børresen selv ud med tiggerposen; men det måtte stå givnerne klart, at deres gaver var bestemt til opførelse af en baptistisk missionsstation. Børresen fik en anbefalingsskrivelse fra Lewis, inden han begyndte sin indsamling.

Grunden, hvorpå bygningerne blev opført, tilhørte en raja. Da byggeriet begyndte, havde man kun hans mundtlige tilladelse og en mundtlig aftale om lejevilkårene. Rajaen vilde trods mange henstillinger længe ikke afgive et retsgyldigt dokument, hvori vilkårene fastsattes. Der er næppe tvivl om, at han har ønsket at drage økonomisk fordel af, at der blev investeret flest mulig penge i bygninger på grunden, inden han lod sig binde af en kontrakt.

Det er aldrig oplyst, hvor meget han fik for at give sin underskrift; men både Børresen og Johnson indrømmer, at denne sum var medvirkende til at fordyre byggeriet. Det var Skrefsrud, hvem det omsider i marts 1868 lykkedes at få den så længe ønskede underskrift fra rajaen, og han drog straks til Dumka for at få de juridiske formaliteter med kontrakten i orden. Den blev derfor udstedt til «Hr. Lars Skrefsrud på baptistmissions-selskabets vegne.» At det var Skrefsruds og ikke Johnsons navn,

der var nævnt, var en formalitet, som ingen dengang hæftede sig ved. Og der var ingen, der forestillede sig, at denne omstændighed siden skulde give anledning til, at adkomsten til jorden og de bygninger, der var opført derpå, gled baptistmissionen af hænde.

I november 1868 holdtes en vigtig konference på Ebenezer. Heri deltog foruden de stedlige missionærer baptistmissionær Th. Evans, Allahabad, der med stor interesse havde fulgt arbejdet blandt santalerne fra begyndelsen og været meget aktiv for at skaffe det økonomisk støtte. På hans forslag blev det vedtaget at danne en støttekomite til at bistå missionærene på Ebenezer med deres arbejde, især ved at skaffe bidrag fra venner i Indien, hvorfor man også vedtog at benævne arbejdet «Indian Home Mission to the Santals».

Den ledende kraft i komiteen, hvis officielle betegnelse var Directing Elders, blev Th. Evans. Hans ven Robert Carr blev kasserer, og de øvrige medlemmer var missionærene John Wenger og John Parsons. Men før denne nyordning kunde træde i kraft, måtte den naturligvis godkendes af komiteen i London. Der førtes i den følgende tid en korrespondance mellem Evans og komiteen om denne sag, idet komiteen ønskede udførlige oplysninger om formål og planer, inden den tog stilling. I disse drøftelser møder vi flere gange udtrykket «en uafhængig mission» om Indian Home Mission. Men i den endelige komiteebeslutning af 6/4 1869 er dette udtryk rettet til «et uafhængig fond», idet det hedder: «Komiteen godkender de skridt, som er taget af hr. Evans og hans medhjælpere, og den betragter med tilfredshed den kurs, de har taget ved at danne et uafhængig fond til støtte for arbejderne i santaldistriktet».

Rettelsen fra uafhængig mission til uafhængig fond, der synes at være foretaget på selve komitemødet, idet den ikke findes i det forberedende udvalgs indstilling, er ikke betydningsløs eller tilfældig. Den viser, at BMS ikke ønskede at slippe santalmisjonen ved at anerkende den som en af BMS uafhængig mission. Men den vilde gerne overlade en del af det økonomiske ansvar for missionen til en komite af trofaste baptister i Indien

og anerkende dens ret til selvstændigt at disponere over de midler, den indsamlede.

Det var heller ikke Evans's eller hans hjælperes hensigt at danne et nyt selskab, uafhængigt af BMS, men at oprette en støtteforening til aflastning af selskabets økonomi. Det tilkendegav han tydeligt ved på titelbladet af missionens årsberetninger, som han redigerede, at betegne Indian Home Mission som «Auxiliary to the Baptist Mission.»

Det ligger nær at antage, at det nærmeste forbillede har været et lignende støtteselskab, som var dannet 50 år før i Calcutta, men som stadig virkede med det formål at skaffe bidrag i Indien til BMS.s arbejde i Calcutta og egnen syd for denne by. Det betegnedes «The Calcutta Baptist Missionary Society, Auxiliary to the Baptist Missionary Society in England», og i dets ledelse sad så prominente baptister som missionærerne C. B. Lewis, J. Wenger, G. H. Rouse og G. Pearce.

Der er til dette punkt i udviklingen intet, der tyder på, at IHM skal udvikle sig til et selvstændigt selskab, løsrevet fra BMS. Heller ikke den omstændighed, at IHM udsendte egne årsberetninger, antyder en udvikling i den retning. For det første havde Johnson allerede udsendt to beretninger om sit arbejde blandt santalerne inden nyordningen, der gav arbejdet et særligt navn. For det andet var det kun, hvad de fleste af BMS.s missionærer i Indien dengang gjorde, når de var ledere af et særligt distrikt. Der findes fra disse år trykte årsberetninger bl. a. fra BMS.s missionærer i Benares, Agra, Patna, Simla og Dacca. Det var en følge af, at missionærerne selv skaffede dækning for en del af udgifterne i forbindelse med deres arbejde ved indsamlinger på stedet. Det var da praktisk at have en lille beretning at stikke bidragyderne i hånden, så de kunde se, hvad deres penge blev brugt til. Samme formål tjener IHM.s beretninger. De rummer derfor også udførlige regnskaber med lister over bidragydere.

Den undersøgelse, som hermed fremlægges, tilsigter ikke fuldstændighed, men vil blot vise, at der trænges til en grundig revision af den gængse opfattelse af omstændighederne ved san-

talmissionens oprindelse. Det overlades til den historisk kyndige læser at sammenligne indholdet af de citerede og refererede aktstykker med Skrefsruds senere omtale af de heri omhandlede begivenheder og forhold — og at drage sine slutninger med hensyn til hans værdi som kilde.

Alle citerede breve og dokumenter findes i original eller kopi i BMS.s arkiv i London.